

## **THE ADVENTURES OF HUCKLEBERRY FINN – PRZYGODY HUCKA. KILKA UWAG O JĘZYKU ORYGINAŁU I JEGO PRZEKŁADZIE**

**Thorin Danielsen**

Uniwersytet w Siedlcach  
Wydział Nauk Humanistycznych

**Abstrakt:** Artykuł dotyczy problemów przekładu prozy Marka Twaina na język polski. Tekst koncentruje się na kwestii uwarunkowań kulturowych oryginału oraz zagadnieniu jakości oddania południowego dialektu w wersji polskojęzycznej powieści *Przygody Hucka*. Badania pokazują, iż Twain wyraźnie odsłonił w języku postaci napięcia społeczne oraz różnice kulturowe w niejednorodnym społeczeństwie USA.

**Słowa kluczowe:** *Przygody Hucka*, Mark Twain, proza, przekład literacki, Stany Zjednoczone

### **THE ADVENTURES OF HUCKLEBERRY FINN – A FEW COMMENTS ON THE ORIGINAL LANGUAGE AND ITS TRANSLATION**

**Abstract:** The article concerns the problems of translating Mark Twain's prose into Polish. The text focuses on the issue of the cultural conditions of the original and the issue of the quality of rendering the southern dialect into the Polish-language version of the novel *Adventures of Huckleberry Finn*. The research shows that Twain clearly revealed in the language of the characters the social tensions and cultural differences in the diverse society of the USA.

**Keywords:** *The Adventures of Huckleberry Finn*, Mark Twain, prose, literary translation, USA

*The Adventures of Huckleberry Finn* jest powieścią dla młodzieży napisaną przez Marka Twaina i opublikowaną w 1884 roku. Wydarzenia w tym utworze toczą się na kilka lat przed wojną secesyjną w Ameryce (1861-1865), kiedy niewolnictwo nadal było powszechne. Powieść jest kontynuacją *Przygód Tomka Sawyera*, które ukazały się w roku 1876.

Narratorem w utworze jest Huck Finn, który jako młody chłopiec ucieka przed okrutnym ojcem-pijakiem i rozpoczyna wielką podróż tratwą po rzece Mississippi. Towarzyszy mu Murzyn Jim, czarnoskóry niewolnik chroniący się przed swym właścicielem. Powieść ukazuje ich przygody na rzece, gdzie spotykają różne

postaci i borykają się z różnymi trudnościami. Jednym z głównych aspektów powieści jest rozwój moralny Hucka i jego konflikt wewnętrzny pomiędzy postrzeganiem społecznych oczekiwań a czynieniem tego, co on sam myśli, że jest właściwe. Przyjaźń między Huckiem i Jimem jest istotnym elementem kwestionującym dominujące w tamtym czasie stosunki rasistowskie. *The Adventures of Huckleberry Finn* jest satyrą i krytyką na temat społeczeństwa, wyjaskrawiającą problemy związane z rasizmem, niewolnictwem oraz konformizmem społecznym. Powieść jest uważana za jeden z najwybitniejszych tekstów w literaturze amerykańskiej.

Okres przed wojną secesyjną był wyjątkowy, a sytuacja polityczna odegrała kluczową rolę w przedstawionych wydarzeniach. Południowe stany miały w tamtych czasach sztywną hierarchię społeczną. Właściciele ziemi i plantatorzy należeli do warstwy najwyższej, rolnicy do warstwy średniej, a niewolnicy do warstwy najniższej. Normy społeczne i oczekiwania były głęboko zakorzenione w ówczesnej mentalności, a tematy związane z rasą oraz klasą społeczną były obwarowane wieloma skostniałymi regułami. Niewolnictwo było legalne w większości Stanów południowych, zaś na północy było nielegalne. Z tego powodu północ i południe Stanów miały sporo konfliktów politycznych. Dodatkowo w tamtych czasach na północy przemysł był znacznie bardziej rozwinięty niż na południu, gdzie gospodarka wciąż polegała głównie na rolnictwie. To wszystko powodowało różnice ekonomiczne oraz kulturowe między północnymi i południowymi stanami. Rzeka Missisipi też jest symbolem w powieści, jak również w historii Stanów Zjednoczonych. Przed wojną była ważnym środkiem transportu i handlu, dlatego odgrywała istotną rolę w podróży Hucka.

Głównym celem niniejszej publikacji jest charakterystyka południowego dialektu występującego w powieści. Angielski dialekt w przedstawionym okresie zauważalnie różni się od standardowego angielskiego, którym posługują się ludzie z wyższych warstw społecznych. Twain korzystał z regionalnych dialektów, wyrazów gwarowych i potocznych, aby wzmocnić wiarygodność postaci i ich otoczenia. Dzięki temu wydarzenia dobrze oddają realia epoki, a bohaterowie są zakorzenieni w swojej kulturze. Na dodatek narracja powieści jest prowadzona w pierwszej osobie. Oddanie głosu samemu Huckowi dodaje autentyczności językowi, ponieważ przedstawia perspektywę i umiejętności lingwistyczne młodego, niewykształconego chłopca z tego regionu. Z tego powodu styl narracji jest prosty, co pasuje do „przaśnego”, ludowego wręcz charakteru Hucka. Twain celowo stronił od formalnego języka powszechnego w literaturze jego czasów, stosując bardziej naturalną i potoczną mowę.

Chociaż język powieści był chwalony za autentyczność i realizm, to spadło nań wiele krytyki (przede wszystkim za pogardliwe określenia). Jednak znaczna część czytelników doceniła intencje Twaina, które miały na celu krytykę rasizmu

w ówczesnym społeczeństwie. Obrażliwy (a zarazem konieczny) język w powieści realizuje istotną rolę w przekazywaniu humoru oraz krytyki społecznej.

Główne cechy południowego dialektu języka angielskiego wyróżniają się w zakresie słownictwa i gramatyki. Podanym przykładom południowego dialektu języka angielskiego z powieści *The Adventures of Huckleberry Finn* towarzyszą tłumaczenia z polskiej wersji pt. *Przygody Hucka* (PH) opublikowane przez wydawnictwo „Tower Press” (Gdańsk 2001).

Południowe dialekty zawierają wyjątkowe słownictwo rzadko spotykane w innych dialektach języka angielskiego. Przykładem tego jest skrócona forma *y'all* (*you all*), *fixin' to* (znaczy “za chwilę zrobić” lub “zamierzać coś zrobić”), *hain't* (skrót *have not* lub *has not*), *reckon* (znaczy “myśleć” lub “wierzyć”), i *holler* (znaczy “krzyczeć”). Południowe dialekty charakteryzują się następującymi szczególnymi cechami gramatycznymi:

1) Usunięciem słowa *have* z formy czasownika Past Participle (*I seen that* zamiast *I have seen that*).

1.1) Huck: *There was an inch of new snow on the ground, and I seen somebody's tracks.* (s. 24)

PH: *Spadł świeży śnieg, warstwa może na cal gruba, i na tym śniegu zobaczyłem ślady czyichś stóp.* (s. 17)

2) Zmodyfikowaną odmianą czasownika w stronie biernej (*The food got ate* zamiast *The food got eaten*).

2.1) Huck: *Every minute it was getting earlier now, and pretty soon some of them watchers would begin to stir, and I might get caught.* (s.182)

PH: *Z każdą minutą było teraz bliżej świtu i których z tych w jadalni mógłby się zbudzić i przyłapać mnie.* (s.172)

3) Użyciem formy ciągłej czasownika bez czasownika posiłkowego (*She walking* zamiast *She is walking*).

3.1) Jim: *Dey's two gals flyin' 'bout you in yo' life* (s.26)

PH: *Widać przy tobie dwie dziewczyny* (s.19)

4) Pytaniami tworzonymi bez inwersji podmiotu z czasownikiem posiłkowym (*You coming with us?* zamiast *Are you coming with us?*).

4.1) Jim: *"Hm! What you know 'bout witches?"* (s.14)

PH: *"Hm, a co ty możesz wiedzieć o czarach?"* (s.7)

5) Niepoprawnej odmiany czasownika łączącego w trzeciej osobie liczby mnogiej (*He don't like it* zamiast *He doesn't like it*).

5.1) Jim: "... *I's gwyne to set down here and listen tell i hears it agin.*" (s.13)

PH: "*Usiądę i posłucham, czy znowu czegoś nie usłyszę!*" (s.7)

5.2) Huck: *Niggers is always talking about witches in the dark by the kitchen fire...* (s.14)

PH: *Czarni chętnie opowiadają sobie o duchach wieczorem w kuchni przy komini.* (s.8)

6) Użyciem podwójnego zaprzeczenia (*I didn't go nowhere* zamiast *I didn't go anywhere*).

6.1) Tom: "*Shucks, it ain't no use to talk to you, Huck Finn. You don't seem to know anything, somehow—perfect saphead.*" (s.12)

PH: "*Macie go! Szkoda z tobą gadać, Huck! Nie masz o niczym pojęcia. Zupełny dureń.*" (s.15)

6.2) Huck: "*Don't you ask me no questions about it, please. You'll take it—won't you?*" (s. 24)

PH: "*Niech mnie pan o nic nie pyta, proszę pana, proszę! Weźmie je pan, dobrze?*" (s. 17)

Postać Murzyna Jima w sposób szczególny pokazuje język najniższej warstwy społecznej, czyli sposób wyrażania się niewolników. Mowa bohatera prezentuje wspomniane wcześniej cechy lingwistyczne, ale też ukazuje jego cechy fonetyczne zgodnie z Afroamerykańską Odmianą Języka Angielskiego (ang. African-American Vernacular English, często skracane jako AAVE). Taka odmiana charakteryzuje się wyraźną mutacją dźwięków w słowach, zwłaszcza w wypadku zbitek spółgłoskowych, oraz częstym usunięciem ostatniej spółgłoski danego słowa.

Jim: "*I couldn't git nuffn else*" (*I couldn't get nothing else*) (s.49)

Czym się miałem żywić, jak nie znalazłem nic innego? (s.40)

W polskim tłumaczeniu wiele niuansów lingwistycznych zanika, a szczególnie charakterystyczne elementy mowy Murzyna Jima. Fonetyczne derywacje AAVE różniące się od standardowego języka angielskiego są zaznaczone gwiazdką (\*) która wskazuje usunięcie litery czy dźwięku lub/oraz uproszczenie dźwięku lub wielu dźwięków.

Przykład 1:

Jim: "*Well, you see, it 'uz\* dis\* way. Ole missus—dat's\* Miss Watson—she pecks\* on*

*me all de\* time, en\* treats me pooty\* rough, but she awluz\* said she wouldn\* sell me down to Orleans.” (s. 50)*

Transliteracja:

*Well, you see, it was this way. Ole Miss - that's Miss Watson - she picks on me all the time, and treats me pretty rough, but she always said she wouldn't sell me down to Orleans.*

Wersja po polsku:

*“Widzisz, Huck, poszło o to: moja stara, to jest panna Watson, ciągle się mnie czepiała i wcale nie miałem z nią lekkiego życia, ale przynajmniej zawsze mi obiecywała, że nie sprzeda mnie nigdy do Orleanu.” (s.42)*

Przykład 2:

*Jim “Doan\* hurt me—don’t! I hain’t ever done no harm to a ghos\*. I alwuz\* liked dead people, en\* done all I could for em\*. You go en\* git\* in de\* river agin\*, whah\* you b’longs\*, en doan\* do nuffn\* to Ole Jim, at\* uz\* awluz\* yo\* fren\*.” (s.48)*

Transliteracja:

*Don't hurt me - don't! I haven't ever done any harm to a ghost. I always liked dead people, and done all I could for them. You go and get in the river again, where you belong, and don't do nothing to Ole Jim, I was always your friend.*

Wersja po polsku:

*“Nie rób mi nic złego, nie rób! Nie skrzywdziłem nigdy żadnego ducha! Zawsze bardzo lubiłem nieboszczyków i pomagałem im, jak tylko mogłem. Idź sobie i wróć do rzeki, gdzie teraz mieszkasz, i daruj staremu Jimowi, co zawsze był twoim przyjacielem!” (s. 40)*

Mowa Murzyna Jima jest charakterystyczna dla człowieka mówiącego w AAVE. Często brakuje ostatniej spółgłoski w wyrazie, a słowa mające wiele spółgłosek po kolei zostają uproszczone. W polskiej wersji jego mowy, nie występują błędy gramatyczne, fonetyka nie jest uproszczona i nie występuje usunięcie liter ani dźwięków z poszczególnych wyrazów. Jedną z najbardziej wyróżniających cech powieści jest właśnie język. Błędy fonetyczne lub gramatyczne służą do tego, aby lepiej rozpoznać społeczną klasę, wykształcenie i niuanse osobowości poszczególnych bohaterów powieści, ale tej imperfekcji językowej brakuje w polskiej wersji.

Mark Twain rozróżnia i rozpoznaje dialekty, aby przedstawić historię i kulturę Stanów Zjednoczonych. Czytelnicy tekstu w oryginale zauważają, że każda postać mówi w specyficzny sposób, co przybliżyło tło historyczne przygód Hucka, nieodłącznie związane z tematem podziałów rasowych i niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych. Czytelnicy polskiego tłumaczenia *Przygód Hucka* nie będą w stanie zauważyć

tej różnorodności dialektów. Będą mieli ogólne pojęcie o reprezentantach mniejszości jako o „niedoskonałych” obywatelach Stanów Zjednoczonych w owych czasach, ale nie zauważą niuansów mowy każdej postaci oraz pełnego obrazu niewolnictwa i jego dziedzictwa w historii Ameryki Północnej.

*The Adventures of Huckleberry Finn* było dziełem, na które spadło wiele krytyki ze względu na użycie rasistowskich określeń i stereotypowego sportretowania niektórych postaci. Stany Zjednoczone w czasie odzwierciedlonym w powieści charakteryzowały się napięciami regionalnymi i borykały się z problemem niewolnictwa. Społeczeństwo amerykańskie ulegało pewnym przemianom dopiero po wojnie secesyjnej. Przygody Hucka zachęcają czytelników do krytyki społecznych i moralnych wartości, jakie funkcjonowały w owym czasie. Mimo głosów krytyki, powieść jest ważnym dziełem w amerykańskiej literaturze, które naświetla, spotykane do dziś, problemy i dylematy państwa wielokulturowego.

#### BIBLIOGRAPHY

- Twain, M., 2001, *Przygody Hucka*, Tower Press.
- Twain, M., 2014, *Adventures of Huckleberry Finn*, Penguin Group.
- Widjaja, Veronica Surya Dewi, *A Study on Language Variations Used by Huckleberry Finn in Mark Twain's the Adventures of Huckleberry Finn*, 7 Jan. 2016, <http://repository.ukwms.ac.id/id/eprint/3823/>.
- Pederson, Lee A., 1965, *Negro Speech in the Adventures of Huckleberry Finn*, „Mark Twain Journal”, vol. 13, no. 1, pp. 1-4
- Wolfram, W., 2003, *Reexamining the Development of African American English: Evidence from Isolated Communities*, „Language”, vol. 79, no. 2, pp. 282-316.

#### Dane kontaktowe / Contact details

**Thorin Danielsen**  
Uniwersytet w Siedlcach  
Wydział Nauk Humanistycznych  
**E-mail:** [ikribl@wp.pl](mailto:ikribl@wp.pl)